

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 18 kwietnia 2023 r. w Warszawie,
skargi kasacyjnej pozwanych
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie
z 12 marca 2020 r., I AGa 66/19,
w sprawie z powództwa Bank spółki akcyjnej w W.
przeciwko K. G. i M. S.
o zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok w pkt II i III i sprawę w tym zakresie
przekazuje Sądowi Apelacyjnemu w Lublinie do ponownego
rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 31 grudnia 2018 r. Sąd Okręgowy w Lublinie zasądził od pozwanych solidarnie K. G. i M. S. na rzecz powoda Bank S.A. w W. (dalej: Bank) kwotę 655 490,36 zł z odsetkami umownymi nieprzekraczającymi odsetek

maksymalnych od kwot częściowych i dat wskazanych w wyroku oraz orzekł o kosztach procesu.

Sąd ustalił, że w dniu 14 października 2005 r. strony zawarły umowę, na podstawie którego Bank udzielił pozwanym kredytu hipotecznego w kwocie 381 944,90 zł indeksowanego kursem franka szwajcarskiego (CHF) na okres 360 miesięcy z przeznaczeniem na spłatę wcześniejszych kredytów, wyszczególnionych w § 1 ust. 3 litera a i b umowy; na pokrycie części kosztów remontu nieruchomości położonej w N. przy ul. [...] nr [...] zł oraz na dowolny cel konsumpcyjny w wysokości 40 000 zł. W umowie ustalono sposób spłaty kredytu, zasady oprocentowania kredytu, zabezpieczenia jego spłaty oraz wypowiedzenia umowy. Umowa była kilkakrotnie aneksowana. Pozwani nie spłacali kredytu zgodnie z umową. Bank wezwał ich pismami z 10 stycznia 2017 r., wysłanymi na ich adres, do zapłaty zaległości w terminie 14 dni roboczych od daty doręczenia wezwania. Poinformował także, że w przypadku nieuregulowania zaległej należności i niezłożenia wniosku o restrukturyzację zadłużenia, wypowie umowę o kredyt zgodnie z jej treścią. Wobec nieuiszczenia przez pozwanych zaległych kwot, powód pismem z 9 marca 2017 r. (doręczonym pozwanemu w dniu 23 marca 2017 r. i pozwanej w dniu 17 marca 2017 r.) złożył oświadczenie o wypowiedzeniu umowy kredytu z zachowaniem 30 dniowego terminu, wskazując, że w dniu następującym po upływie okresu wypowiedzenia, całość środków kredytowych wraz z odsetkami i kosztami staje się wymagalna i podlega natychmiastowemu zwrotowi na podany w piśmie rachunek bankowy. Wobec braku jakiegokolwiek wpłaty, powodowy Bank wystawił w dniu 21 listopada 2017 r. wyciąg z ksiąg banku, w którym stwierdzono, że figuruje w nich wymagalne zadłużenie dłużników M. S. i K. G. w kwocie 655.490,36 zł. ze wskazaniem składników tej należności.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że powództwo zasługuje na uwzględnienie, albowiem Bank dołączył do pozwu szczegółowe rozliczenie umowy kredytu przed wypowiedzeniem kredytu i po jego wypowiedzeniu oraz złożył opis kolumn rozliczenia, deklarując przy tym możliwość jego złożenia w wersji elektronicznej. Pozwani nie odnieśli się merytorycznie do przedłożonego dowodu z tego dokumentu prywatnego, nie obalili również domniemania otrzymania oświadczenia Banku o wypowiedzeniu umowy kredytu oraz wezwań do zapłaty

kierowanych przez powoda do pozwanych, wynikającego z załączonych do pozwu dokumentów urzędowych w postaci zwrotnych potwierdzeń odbioru, na których pozwani pokwitowali odbiór korespondencji oraz książki nadawczej, w której operator pocztowy potwierdził nadanie przesyłki rejestrowanej. Pozwani nie wykazali spłaty zobowiązania z tytułu niespłaconego kredytu, a ich zarzuty dotyczące przedwczesności wypowiedzenia umowy kredytu i wytoczenia niniejszego powództwa w sytuacji deklarowania przez nich woli spłaty kredytu nie mają oparcia w świetle dotychczasowej historii kredytobiorców. Pozwani, mimo prolongowania płatności kredytu, dokonywania spłaty w ramach restrukturyzacji kredytu na mocy zawieranych aneksów do umowy, nie wywiązywali się ze swoich zobowiązań dotyczących terminowej spłaty rat, czego nie kwestionowali. Sąd Apelacyjny podniósł, że w sprawie nie znajdował zastosowania art. 385¹ k.c., albowiem pozwani zawarli umowę kredytu nie będąc konsumentami w rozumieniu art. 22¹ k.c.

Po rozpoznaniu apelacji obojga pozwanych, Sąd Apelacyjny w Lublinie wyrokiem z 12 marca 2020 r. sprostował oczywistą niedokładność zaskarżonego wyroku w zakresie odsetek w sposób wskazany w punkcie I oraz oddalił obie apelacje, dzieląc ustalenia faktyczne i oceny prawne Sądu pierwszej instancji.

W skardze kasacyjnej pozwani zarzucili naruszenie art. 22¹ k.c. w związku z art. 65 k.c., art. 385¹ k.c. oraz art. 388 k.c., a także art. 328 § 1 k.p.c. i art. 320 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W świetle uzasadnienia zaskarżonego wyroku oraz podstaw skargi kasacyjnej przedmiotem sporu jest charakter umowy kredytu z 14 października 2005 r. w kontekście statusu kredytobiorców, w szczególności to, czy pozwani, zawierając tę umowę, działali jako konsumenci w rozumieniu art. 22¹ k.c. oraz czy w związku tym dopuszczalne było pominięcie przez Sąd oceny postanowień umownych, określanych przez pozwanych jako abuzywne, na gruncie art. 385¹ k.c.

Zgonie z art. 22¹ k.c., konsumentem jest osoba fizyczna dokonująca z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z prowadzoną przez tę osobę fizyczną działalnością gospodarczą lub wykonywaną działalnością zawodową. W świetle przytoczonej normy, status osoby fizycznej jako konsumenta wyznaczany jest w ramach konkretnej czynności prawnej dokonywanej z przedsiębiorcą z uwzględnieniem jej rodzaju i celu. Nie decyduje o nim to, czy dana osoba prowadzi działalność gospodarczą lub zawodową, lecz to, czy czynność zdziałana z przedsiębiorcą pozostaje w bezpośrednim związku z tą działalnością (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 27 maja 2002 r., II CSKP 314/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz.50). Brak ustawowego określenia przesłanek rozróżnienia bezpośredniego i pośredniego związku czynności prawnej z działalnością gospodarczą lub zawodową pozostawia ich określenie sądowi orzekającemu w sprawie. Punktem odniesienia dla oceny związku czynności prawnej z prowadzoną przez przedsiębiorcę działalnością gospodarczą jako bezpośredniego lub pośredniego, są okoliczności danej sprawy istniejące w czasie dokonywania skonkretyzowanej czynności. Właściwe dla jej dokonania są kryteria rodzaju czynności prawnej i jej przedmiotu, typowego charakteru czynności ze względu na prowadzoną działalność gospodarczą, przeznaczenia nabywanego towaru lub usługi dla celu bezpośrednio lub pośrednio związanego z działalnością gospodarczą (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 3 października 2014 r. V CSK 630/13, OSNC 2015, nr 7-8, poz.96 i 13 czerwca 2012 r., II CSK 515/11; w orzecznictwie unijnym wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 3 lipca 1997 r., C-269/95, Benincasa, EU:C:1997:337, pkt 16; z 20 stycznia 2005 r., C-464/01, Gruber, EU:C:2005:32, pkt 36 oraz z 25 stycznia 2018 r., C-498/16, Schrems, EU:C:2018:37, pkt 29). W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na to, że bezpośredni związek dokonanej czynności prawnej z prowadzoną działalnością gospodarczą lub zawodową istnieje wówczas, gdy dokonana czynność prawna nie zmierza przynajmniej częściowo do zaspokojenia osobistych (konsumpcyjnych) potrzeb. Tym samym niezasadne byłoby przyznanie ochrony konsumentkiej przedsiębiorcom dokonującym czynności prawnej wprawdzie poza zakresem prowadzonej działalności gospodarczej, ale w związku z tą działalnością. Wykluczenie bezpośredniego związku czynności prawnej z prowadzoną działalnością gospodarczą lub zawodową można natomiast rozważać w tych

sprawach, w których przynajmniej w części zachowany jest konsumencki, osobisty cel lub przedmiot danej czynności. Chodzi więc o sytuacje, w których dana czynność prawna przedsiębiorcy obejmuje świadczenie, którego przedmiot może służyć zarówno do użytku osobistego, jak i zawodowego i czynność ta dokonywana jest przez przedsiębiorcę przynajmniej częściowo w celu osobistym (konsumpcyjnym). Nie bez znaczenia jest to, czy konsumencki charakter danej czynności został ujawniony drugiej stronie stosunku prawnego lub był dla niej rozpoznawalny; posłużenie się przy zawieraniu umowy przez osobę fizyczną firmą tej osoby fizycznej jako przedsiębiorcy, pieczęcią, danymi identyfikującymi przedsiębiorcę (NIP, REGON, rachunek bankowy przedsiębiorcy) powinno zasadniczo wykluczyć możliwość przypisania tej umowie charakteru konsumenckiego.

Art. 22¹ k.c. nie wskazuje, w jaki sposób oceniać status konsumenta w przypadku czynności, które służą mieszanym (podwójnym) celom. Kwestia ta została rozstrzygnięta wprost w motywach niektórych aktów prawa unijnego, według których osoba zawierająca taką umowę powinna być uznawana za konsumenta, jeżeli cel związany z działalnością gospodarczą lub zawodową jest do tego stopnia ograniczony, że nie jest dominujący w kontekście całej umowy (zob. motyw 17 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE z dnia 25 października 2011 r. w sprawie praw konsumentów, zmieniającej dyrektywę Rady 93/13/EWG i dyrektywę 1999/44/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylającej dyrektywę Rady 85/577/EWG i dyrektywę 97/7/WE Parlamentu Europejskiego i Rady, Dz.Urz.UE L 304 z 22 listopada 2011 r., s. 64 ze zm.; motyw 18 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/11/UE z dnia 21 maja 2013 r. w sprawie alternatywnych metod rozstrzygania sporów konsumenckich oraz zmiany rozporządzenia (WE) nr 2006/2004 i dyrektywy 2009/22/WE, Dz.Urz.UE L 165 z 18 czerwca 2013 r., s. 63, oraz motyw 12 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/17/UE z dnia 4 lutego 2014 r. w sprawie konsumenckich umów o kredyt związanych z nieruchomościami mieszkalnymi i zmieniającej dyrektywę 2008/48/WE i 2013/36/UE oraz rozporządzenie (UE) nr 1093/2010, Dz.Urz.UE L 60 z 28 lutego 2014 r., s. 34 ze zm.). Motywy te, zgodnie z koniecznością dążenia przy wykładni prawa krajowego do realizacji treści i celu dyrektywy, nie mogą pozostać bez znaczenia przy wykładni art. 22¹ k.c. w zakresie zastosowania powołanych dyrektyw.

W kontekście przedstawionych wyżej rozważań prawnych, zasadny jest kasacyjny zarzut naruszenia art. 385¹ k.c. w rezultacie przedwczesnego- bez poczynienia stosownych ustaleń i szczegółowszych rozważań prawnych - przyjęcia przez Sąd Apelacyjny, że przedmiotowa umowa kredytu nie została zawarta przez pozwanych jako konsumentów. Wprawdzie pozwana M. S. prowadziła w dacie jej podpisania zarejestrowaną działalność gospodarczą w zakresie wynajmu turystycznego pokoi położonych w budynku przy ulicy [...] nr [...] w N., ale drugi z kredytobiorców – K. G. z całą pewnością nie był przedsiębiorcą, lecz pracownikiem najemnym. Z treści umowy kredytu z 14 października 2005 r. nie wynika także jednoznacznie, że została ona zawarta w ramach i na potrzeby prowadzonej przez pozwaną działalności gospodarczej. W jej części wstępnej wymieniającej strony czynności, wskazano pozwanych jako osoby fizyczne będące kredytobiorcami bez nawiązania do działalności gospodarczej pozwanej przez przytoczenie danych identyfikujących ją jako przedsiębiorcę. Nie ma w sprawie ustaleń faktycznych, czego dotyczyły kredyty wymienione w § 3 ust. 3 litera a i b tej umowy, które miały być spłacone ze środków uzyskanych na podstawie przedmiotowej umowy kredytu z 14 października 2005 r., w szczególności, że te poprzednie kredyty zostały zaciągnięte w związku i na potrzeby działalności gospodarczej pozwanej, a zatem miały charakter kredytów gospodarczych („firmowych”). Z § 3 ust. 3 litera d umowy z 14 października 2005 r. wynika ponadto, że kredyt w części obejmującej 40 000 zł. został udzielony na zaspokojenie dowolnego celu konsumpcyjnego kredytobiorców.

W tej sytuacji, poczynienie ustaleń i prawidłowej kwalifikacji umowy kredytu z 14 października 2005 r. w kontekście statusu kredytobiorców, ma istotne znaczenie dla zastosowania w tej sprawie art. 385¹ k.c., zaś brak ustaleń faktycznych i pogłębionych ocen prawnych nie pozwala na odniesienie się przez Sąd Najwyższy do kasacyjnego zarzutu naruszenia przez Sąd drugiej instancji tej normy prawa materialnego. Sąd Apelacyjny, uznając za chybiony apelacyjny zarzut naruszenia art. 385¹ k.c. oraz art. 22¹ k.c., ograniczył się w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku do lakonicznego stwierdzenia, że umowa kredytu została w sposób oczywisty zawarta z pozwanymi w związku z prowadzoną przez pozwaną działalnością gospodarczą, nie motywując jednak szerzej tej oceny, z odwołaniem się do analizy przeprowadzonych w sprawie dowodów i poczynionych ustaleń faktycznych. Należy

przy tym podnieść, że w aktualnym orzecznictwie przyjmuje się, że także w stosunkach prawnych pomiędzy przedsiębiorcami, gdy jeden z nich jest kredytobiorcą, postanowienia umowne odsyłające przy określaniu kwoty kredytu i spłacie rat kredytu do tabel kursowych banku-kredytodawcy, zastrzegające na rzecz banku uprawnienie do samodzielnego ustalania tych kursów są nieważne z powodu sprzeczności z art. 353¹ k.c. Jednakże nieważność postanowień kursowych nie przesądza o nieważności umowy kredytu, bowiem po wyeliminowaniu z umowy klauzul kursowych powstałą lukę można wypełnić przez odwołanie się do średniego kursu Narodowego Banku Polski (por. uzasadnienie powołanego wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22).

Przedstawione uchybienia uzasadniały zatem uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania (art. 398¹⁵ k.p.c.).